HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

שכל מזבח כו'. להכי אין כאן לעבודה שכל המזבח שאין לו קרן וכבש ויסוד וריבוע פסול לעבודה הכי גרסינן. קרן אחת אמה על אמה גרוס אמה לכל קרן ויסוד דהיינו אמה כניסה לאמצע וריבוע שאינו מרובע אם חסר אחד מכל אלו פסול. וטעמא אמר רב הונא בשחיטת קדשים (זבחים סב.) כל מקום שנאמר המזבח לעכב דהכי משמע המזבח זהו המזבח העשוי כן והנך כולהו כתיב המזבח על קרנות המזבח בתלתא במלואים (שמות כט) ובכבש כתיב אל פני המזבח (ויקרא ו) ובכבש הוא פניו של מזבח שהוא פתחו ועלייתו ויסוד כתיב אל יסוד המזבח (שם ח) ובריבוע כתיב רבוע יהיה המזבח (שמות כז):

רבי יוסי בר יהודה אומר אף הסובב. מעכבו דקסבר כרכוב המזבח זהו הסובב והכי נמי דאמר בו המזבח ורבנן סבירא להו זהו הכיור והכי אמרינן בזבחים בפרק קדשי קדשים (שם): **שיסין.** חלל שבתוך המזבח כנגד מקום הסכים: **חמוקי.** שהרי לשון חמק עבר (שיר ה) נסתר ונכסה ממני וכן עד מתי תתחמקין (ירמיה לא) תסתרי ממני שאת בוסה ליקרב חלי על שמעלת בי. חמוקי ירכיך לשון ירך המזבח (ויקרא ו): **מעשה ידי אומנותו של הקב"ה** גרסינן. ועליהם כרה דוד וכו' לא גרסינן ליה בתוספתא והכא נמי לא גרסינן ליה דאמלן דאית ליה שכרתן ליה שמשמע ימי נרתמית ונברתו[ה]: **לידידי.** הקב"ה נשבילו אני משוררו ומקומו אני לקבוע על זמת: **שירת דודי לכרמו.** על כרמו: **כרם היה לידידי בקרן בן שמן.** בתרך ישראל זוית השמינה מכל המלכות: **ויעזקהו.** נטה להם עריס בלורות מוקפות לתוכן וכריח בטבעת לתרגמינן עיזקא (שמות כה): **ויסקלהו.** כתלם המפנה לבנים מכרמו כלומר פינה המומות מפניהם שלא יצאו בתלתם פן יחטיאו אותם: **ויטעהו שורק.** נטעו גפנים משובחות ולא זמורה שלא שרשין עלמן זה בית המקדש שהוא שורק ועיקרו שמתבנה לפני המקום: **ויבן מגדל בתוכו זה מזבח.** העשוי כמגדל עוז: **וגם יקב חצב בו.** בתוכו מגדל. יקב הוא בור חפור וכן על יקבי המלך (זכריה יד) בית שיקב למלכות לשון שיח ומערה פוסייי"ן בלע"ז: **לוז.** לרוחב שהיא מלמעלה למטה: **בין ככש למזבח.** הכבש ארכו ל"ב ומשפע ועולה ט' אמות עד שהוא למזבח ולא היה רחבו למזבח אלא אויר מעט מפסיק ניחתים כדאמר בזבחים (דף קל.) ועשית עולותיך הבשר והדם מה דם בזריקה אף בשר בזריקה הא למדת אויר יש בין ככש למזבח ואותו אויר קרוי בין ככש למזבח ולול היה בתוכו אויר במערבו של ככש בשמונה אמות מערבית של ככש שהכבש רחבו ט"ז אמה ממזרח למערב ואותו חלל שהנסכים יורדין לתוכו שהן נעשין בדרומית מערבית של מזבח ומוקף מרצפ מחילות עד קרקעיתו וקרקעיתו של רצפת שיח ואין היין נגלע שם ולא נסכי יין של כל השנה יורדין שם. והאי תנא לית ליה שהיו שיתין יורדין עד תהום והכי אמרינן לקמן [ע"ב] לית ליה ופליג אדרבנן: **יין קרוש.** שנעשה ונקרש: **ושורפין אותו בקדושה.** במקום קדוש בעזרה ומתוך השיתין מוליכין אותו שלא יתמלאו השיתין מן הנסכין שכל קרבנות הנשבר והיוצא טעונין נסכים חוץ מחטאת ואשם[ם] ושורפין אותם שמטורין בהנאה בקדש הוא: **שנאמר נסך הסך.** הקיש שריפה לניסוכו:

מה

מסור כדתניא במכילתא בסוף פרשת ויאמע יתרו לא תתן גזית אבל אתה בונה גזית בהיכל ובקודש הקדשים ומה אני מקיים ומקבות והגרזן וכל כלי ברזל לא נאמע בבית בהבנותו בבית אינו נאמע אלמא במזבח אפילו בחוץ אינו נאמע וכן יסד רבינו אליהו הזקן בשזכרת אמת יהגה מיכי אבני מזבח תורו ובר כן נגוזו ועבר כן קודם שהוקדשו אבנים למזבח דעודן חולין לאחר שהוקדשו אבל אין לריך למאמע בפ' אילהו מקומן (זבחים נד. ושם) שבנו אותו בתבנית החלונות כגון חלוקי אבנים מן הנחל שבחול היס ובחול היס נברתו חלוקות משפת ימי ברתמית ומיהו קשה דגבי בית המקדש כתיב אבן שלמה מקע ונבנה ואמר ר' יהודה דהוה שריר לבתי"ק: **אל תיקרי בראשית אלא ברא שית.** האי תנא ור' יוחנן סבירי משפת ימי ברתמית נברתו אבל מיהך תנא דדרים וגס יקב חצב בו אלו לית ליה דמהתוא קרא דריש מזבח ושיתין למזבח בידי אדם הוה ובמילתיה גרסינן ועליו כרה דוד ומיהו קשה דר' יוחנן אדר' יוחנן דהכא סבר משפת ימי ברתמית נברתו דדרים מעשה ידי אמן מעשה אומנותו של מקום ולקמן בפרק החליל (נג.) ר"ל יוחנן בשעה שכרה דוד שיתין קפץ תהומא ושמע ממורמי גיהנם ומלינא דר' יוחנן: **וירצעהו** שורק זה בית המקדש ויבן מגדל בתוכו זה מזבח וגם יקב חצב בו אלו השיתין. כך כתוב בכל הספרים וזה גרסת הקונטר' אבל בתוספתא גריס ויבן מגדל בתוכו זה היכל וגם יקב חצב בו זה מזבח וקבי למזבח יקב לפי שמנסכין עליו את היין שמוליכין מן היקבים ומריבוע דגד דרסינן שיתין:

נסכים

ו) זבחים סב., ג) [תוספ' פ"ג ה"ד], ג) [סם] מעילה דף יג: [תוספתא מעילה פ"ג ה"מ], ד) ער' לקמן נג. רש"י ד"ה בשעה, ה) [מנחות 5:], ו) ל"ל שמקנוס יעב"ץ, ז) [תענית כג.], ח) [וע"ע תוספות ע"ז כג: ד"ה נקטו ותוספות גיטין סא. ד"ה מיכא ותוספות זבחים נד: ד"ה מנסיך ותוספות מולין יח. ד"ה וכמה],

תורה אור השלם

1. מה יָפוּ פְעָמַיִךְ בַּנְּעָלִים בַּת נָדִיב חַמּוּקֵי יְרֵכַיִךְ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמָּן:
שיר השירים ז ב
2. בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ: בראשית א א
3. (א) אֲשִׁירָה נָּא לִידִידִי שִׁירַת דּוֹדִי לְכַרְמוֹ כֶּרֶם הָיָה לִידִידִי בְּקֶרֶן בֶּן שָׁמֶן: (ב) וַיְעַזְּקֵהוּ וַיְסַקְּלֵהוּ וַיִּטָּעֵהוּ שֹׂרֵק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ וְגַם יֶקֶב חָצֵב בּוֹ וַיְקַו לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֻשִׁים:
ישעיהו ה א-ב
4. וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ לַיְיָ:
במדבר כח ז

לעזי רש"י

פרשיי"ן (פרשי"ן). גרומה.

סג א מיי' פ"ג מהל' פיה הכמיה הל' יז סמג עשין קפג:
סד ב מיי' שם הלכה יח:
סה ג מיי' שם הלכה יג:

רבינו חננאל

תניא אמר ר' אליעזר בר' צדוק לול קטן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש, פרחי כהונה אחת לשבעים שנה יורדין שם ומלקטין משם יין קרוש הדומה לעיגול דבילה ושורפין אותו בקודש. שנ' בקודש הסך,

א) שכל מזבח שאין לו לא כבש ולא קרן ולא יסוד ולא ריבוע פסול לעבודה רבי יוסי בר יהודה אומר אף הסובב אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שיתין משפת ימי בראשית נבראו שנאמר [1]חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן חמוקי ירכיך אלו השיתין כמו חלאים [2]שמחוללין ויורדין עד התהום מעשה ידי אמן זו מעשה ידי אומנותו של הקב"ה תנא דבי ר' ישמעאל [2]בראשית אל תיקרי בראשית אלא ברא שית תניא [3]ר' יוסי אומר שיתין מחוללין ויורדין עד תהום שנאמר [3]אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו כרם היה לידידי בקרן בן שמן ויעזקהו ויסקלהו ויטעהו שורק ויבן מגדל בתוכו וגם יקב חצב בו ויטעהו שורק זה בית המקדש ויבן מגדל בתוכו זה מזבח וגם יקב חצב בו אלו השיתין תניא [4]א"ר אלעזר בר צדוק [4]לול קטן היה בין כבש למזבח במערבו של כבש ואחת לשבעים שנה פרחי כהונה יורדין לשם ומלקטין משם יין קרוש שדומה לעיגולי דבילה ובאין ושורפין אותו בקדושה שנא' [4]בקדש הסך נסך שכר לה'

כשם